

ירוקה וחסכונית

מאת: **שי דוד**, חברת כרכום עיצוב נוף בע"מ
צילום: **דביר אלמוג**

בימים שכולנו מצווים לגלות אחריות ולחסוך במים, עולה השאלה כיצד ניתן לעשות זאת ועדיין ליהנות מגינה נאה? התשובה טמונה בעיצוב מושכל

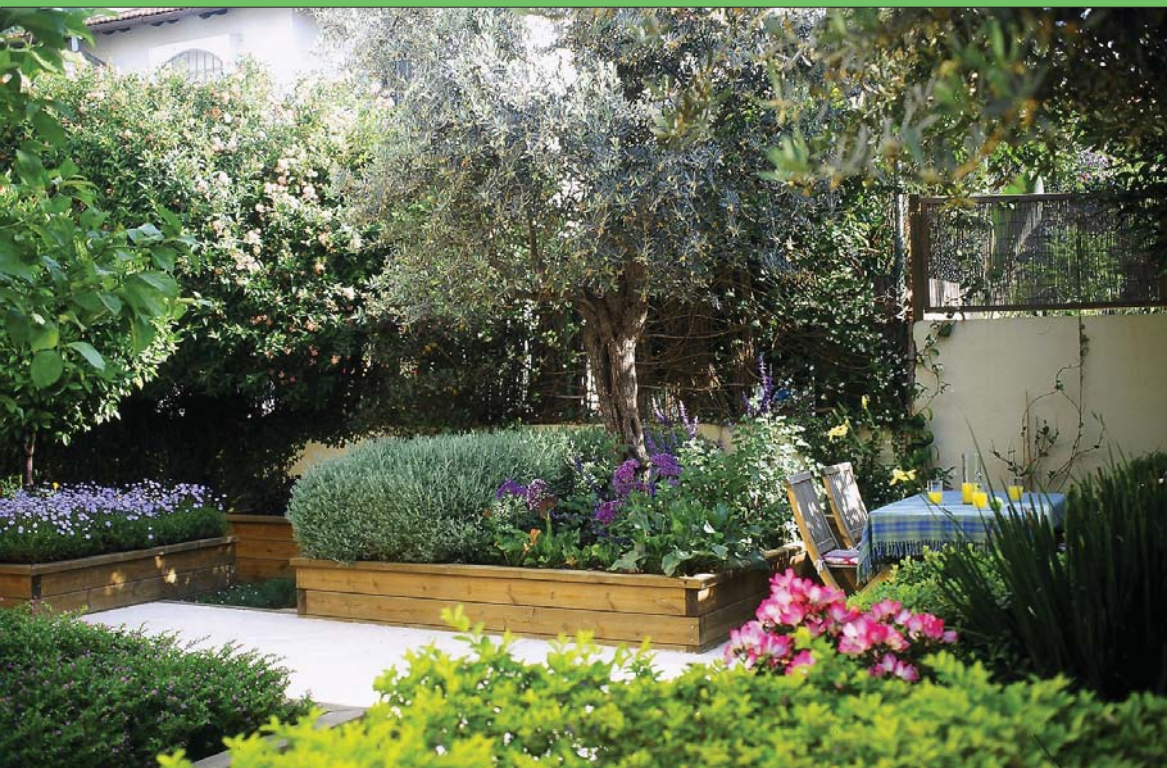

החורף השחון שעובר עלינו רק מדגיש את המחסור האדיר במים. אחרי מספר שנים שחונות וירידה חריפה במפלס הכנרת אל מתחת הקו האדום, יצאה רשות המים בקריאה לאסור השקיית גנים ציבוריים ופרטיים החל מתחילת נובמבר השנה. גם אם בשורת איוב זו לא תתמש בסופו של דבר, עדיין היא מחייבת כל אחד ואחד מאיתנו, בעלי הגינות הפרטיות והעוסקים בענף הגינון, לגלות אחריות ולהתייחס לבעיית המים ברצינות הנדרשת.

באתר האינטרנט של רשות המים מונה הרשות מספר פעולות הדרושות לצמצום הצריכה במים ביניהן הקצאת מכסות מים להשקיית גינות וקביעת תעריפי מים מעודדי חיסכון. במילים אחרות, הרשות תפעל לייקור משמעותי של תעריפי המים, דבר שיהפוך את סעיף תחזוקת הגן למצרף יקר.

לאור תקנות אלו, יש לחשוב על דרכים מיידיות לצמצום צריכת המים בגנים, החל בייבוש ועיצוב מחדש של חלקות בזבזניות בגינה, עבור דרך שימוש באלמנטים "יובשניים" וחסכוניים יותר וכלה, במקרים קיצוניים יותר, בהריסת גנים בזבזניים ועיצובם מחדש תוך שימת לב למזעור צריכת המים העתידית.

כתבה זו עוסקת ב"היבטים עיצוביים של חיסכון במים" ופחות בהיבטים הטכניים, אותם ניתן ללמוד מהאתר של רשות המים. היא מתייחסת לגנים פרטיים של בתים בגדלים קונבנציונאליים היושבים על מגרשים ששטחם 250-500 מ"ר, ומדגימה כיצד ניתן ליצור חדרים חיצוניים ירוקים ומלאי חיים אך עדיין "יבשים" וזולים לתחזוקה.

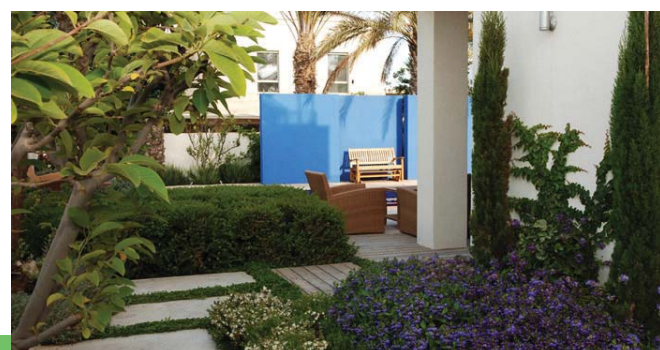

אחד הצרכנים הגדולים של מים בגינה - הוא הדשא. רשות המים צודקת בכך שהיא קוראת לבעלי המדשאות להקטין על כיסוח תכוף של הדשא על מנת להקטין את צריכת המים, אך כאן עולה שאלה אחרת - למה בכלל צריך מדשאה בגינה פרטית? קל וחומר בגינה שגודלה הכולל אינו עולה על כ-100 מ"ר, שאופייני לרבות מהגינות הפרטיות בארצנו. התשובה לשאלה זו היא יותר פסיכולוגית ופחות מעשית. למרות שרוב הציבור מודע לעובדה כי פיסת דשא קטנה לא מספיקה למשחקי כדור בגינה, הוא עדיין זקוק לה לקבלת תחושה של מרחב וירוק בעיניים - תחושה שאפשר להשיג בקלות בדרכים אחרות ועל ידי כך להקטין משמעותית את צריכת המים.

הדרך העיקרית להשגת תחושה זו היא שילוב של משטחים יבשים, הן מרוצפים הן מחופים, בתוך הירוק.

כאשר הקו המנחה הוא שמירה על פרופורציות והקפדה על ניתוק בין המשטחים כדי למנוע מצב של משטח גדול ש"קופץ" לעיניים. על ידי תכנון נכון ניתן לקבל את אותה תחושה של "ירוק בעיניים" גם לאחר יבוש של 50% ויותר משטח החלקה והחלפתו במשטח מרוצף או מחופה.

בתמונה זו נראה משטח חניה בבית בגני תקווה. המשטח בנוי מדשא וריצוף צפחה המסודרים במבנה של "שחמט" כדי ליצור עניין בגינה ולהגדיל את תחושת ה"ירוק" גם בחניה. במקרה זה הרווח הוא כפול: גם עוד שטח ירוק בחצר, וגם חיסכון במים בשל צמצום המדשאה.

בתמונה זו ניתן לראות את תפקיד הניתוק בין המשטחים. כדי להקטין את חלקת הצמחייה אך עדיין לשמור על הרגשת המרחב הירוקה, חולק המשטח היבש למספר משטחים קטנים המנותקים אחד מהשני על ידי צמחייה זוחלת. במקרה ספציפי זה תופס השביל המנותק בדיוק 50% מהחלקה ועל ידי כך מקטין את צריכת המים בחצי.

לעיתים, הניתוק עצמו יעשה באלמנטים יבשים כמו בגן הבא:
בחלקה זו, לחלק היבש יש תפקיד מרכזי בעיצוב הגן, כאשר הפועל היוצא מכך הוא חיסכון במים. במקרה כזה תחושת המרחב אף מתעצמת ויוצרת מראה נקי שמאוזן על ידי הצבעוניות בטרסה.

בגן אף ישנם "חדרים" בהם אנחנו רוצים להשיג דווקא תחושה הפוכה למרחב, תחושה אינטימית של פרטיות. באלה ניתן לחסוך משמעותית בצריכת המים ועדיין ליהנות מחדר חיצוני "ירוק" על ידי הגדלת המשטחים היבשים תוך הקפדה על מסגרת צמחית ונקודות ירק הצומחות מתוך הריצוף. כלומר, במקרה זה יש להיזהר מיצירת משטחים גדולים ומשעממים על ידי ניתוק או "כניסה" של אזורי השתילה לתוך המשטח המרוצף.

בתמונה מימין ניתן לראות "סלון" חיצוני מרוצף אבן ומוקף בצמחייה. במקרה זה הוגבהה הצמחייה על ידי טרסה בנויה כדי ליצור מסגרת ירוקה מאחורי הסלון, ומלפנים "נכנס" עץ הזית עם הצמחייה שסביבו ו"נגס" במשטח המרוצף כדי ליצור חלקה עצמאית, שאמנם חוברת באמצעות הריצוף לשאר החצר ולחלל הפנים, אך עדיין יוצרת תחושה של הפרדה.

בתמונה מימין למטה, המראה מהחדר עצמו כלפי הבית. גם כאן ניתן לראות את ההפרדה המבוקשת בין החדרים השונים בגן על ידי חדירת הצמחייה למשטח המרוצף. בחלקה זו יש משטח מרוצף לא קטן אך גם לא אחיד. הצמחייה חודרת אליו מכל עבריו, ואף יוצאת מתוכו בשלוש ערוגות קטנות בהן שתולים עצי אלון ארוך עוקצים וסיגליות אוסטרליות סביבם.

דבר נוסף אותו ניתן לראות בתמונות שלהלן הוא סוג הצמחייה. בגן חסכוני זה, שגודלו כ-450 מ"ר, ישנה מדשאה בגודל של כ-80 מ"ר ושאר הגן מורכב ממשטחים מרוצפים וצמחייה. הריצוף הוא באבן ישראלית מעורבת בגווניו של לבן צהבהב, והצמחייה מושתתת על צמחים ארץ ישראלים הידועים בצריכת המים המועטה שלהם. אין כל שימוש בצמחייה עונתית, וצבעוניות הגן מושגת על ידי שימוש בצמחייה רב-שנתית בגושים גדולים.

דבר נוסף ואחרון הוא החינוך לצריכת מים נמוכה, לא שלנו, של הצמחים. גם אותם אפשר ורצוי לחנך לצורך פחות מים, ולא רק במצב הקשה כיום אלא תמיד. כאשר אין בגן מדשאות שדורשות כמויות מים גדולות כדי להיות ירוקות ורעננות כל השנה, ניתן להקטין את משך ההשקיה בטפטפות בחלקות הצמחייה ובכך "לעודד" את הצמחים להעמיק שורשים ולחפש את המים יותר עמוק באדמה. כדי שתהליך זה יצליח ולא יפגע בצמחייה, כדאי לבצעו בהדרגה. למשל, אם נוהגים להשקות את צמחיית הגן כל יום, בבוקר המוקדם, למשך 15 דקות, ניתן להפחית את הזמן ל-14 דקות במשך חודש ואז להמשיך ולהקטין. לאחר הקטנה משמעותית בזמן ההשקיה ניתן אף לעבור מהשקיה יומית לאחת ליומיים, תוך מתן תשומת לב לתנאי מזג האוויר ולהתנהגות הצמחים בתהליך. לאלו הרוצים להגדיל ולעשות מומלץ לחפות את הקרקע באזורי הצמחייה בחיפוי קרקע מסוג שבבי עץ כדי למנוע התאיידות מים מהקרקע ולשמור על הלחות לאחר ההשקיה. חיפוי הקרקע בריא לצמחייה, מקטין משמעותית את כמות העשבייה, וכמובן תורם לחיסכון במים.

